

Apostolici Ministerii declaravit quoad Hispaniarum Regna, statuens congruae aestimationem fieri debere iuxta taxam Dioecesis domicilii, non beneficii, nisi continuam, et praecissam requirat residentiam. Adiunxit etiam, quod, si is, qui ratione beneficii ab Episcopo Dioecesis, in qua illud situm est, ordinari optat, vivere statuat in loco domicilii, examinari ab Episcopo domicilii debeat super idoneitate antequam litteras testimoniales concedat.

Sed hucusque allata minimè impediunt quod ordinari quis valeat ab alieno Episcopo cum proprii licentia: hoc namque et antiquitus licuit, et nunc licet.

Facultas haec tribui hodiè solet per litteras dimissorias, quae olim longè diverso sensu accipiebantur, constat enim dari consuevisse Clericis nusquam in suam Dioecesim reversuris. Ius haec litteras concedendi penès Episcopum est, praesertim post Concilium Trident. quod in *sess. 23. cap. 10.* substulit privilegia, quae Praelatis inferioribus hac in re mediis temporibus fuerant concessa: insuperque statuit neque Capitulo sede vacante hanc facultatem competere, nisi Ecclesia per annum vacaverit, aut arctatus ratione beneficii recepti, aut recipiendi eas postulet, *sess. 7. de Reform. cap. 10.* Nemini autem dubium est Vicarium Generalem concedere eas posse, si specialiter Episcopus hanc facultatem ei concesserit.

Diversae sunt litterae, quae vocantur commendatitiae; tribuntur enim Clericis ad aliam Dioecesim ad tempus migrantibus negotii alicuius ibidem gerendi causa.

TITULUS XXIII.

De officio Archidiaconi.

A Dignitate Episcopali, de qua hactenus, licet pluriès interrupta serie, egimus, transit Raimundus ad inferiores; et tractat primum de Archidiaconis, sive quod amplissima fuerit eorum Dignitas, sive quia nonnunquam fuere Vicarii Episcoporum, dictique eorumdem oculi.

Constans apud omnes est difficile admodum esse iura Archidiaconorum colligere ex monumentis, quae tum in hac, tum in Gratiani Collectione habemus, ex eo quod eorum pleraque dubiae fidei sint, coetera nihil certum exhibeant. Paucis ego concludam quae ad Tyronum notitiam sufficient, ex his quae apud melioris notae AA. leguntur; inutile enim foret longius spatium, cum hodiè eorum munus ad nihilum redactum sit, et si quae iura alicubi retinent, ea pendeant ex singularibus Ecclesiarum statutis, et consuetudinibus.

Cum Episcopi nequeant universa per se exequi, debuerunt aliorum ministerio uti, qui vicariam ipsis praebere operam: quod aequè antea Apostolis contigerat; sibi enim adiutores septem Diaconos propterea eos elegisse scimus: auctò verò deinceps Diaconorum numerò, congruum visum fuit unum ex eis coeteris praeficere, qui appellatus fuit Archidiaconus, quasi primus Diaconorum: hunc Episcopi sibi Vicarium adiunxerunt reliquis ministerio Presbiterorum destinatis. Coeterum Episcopi certa non expresserunt negotia, quibus Diaconi deberent intendere, sed nunc plura, nunc pauciora eisdem delegant, praecipue verò illa, quae spectabant bonorum ecclesiasticorum curam.

Plurimis deinde adiunctis factum est, ut eorum

potestas in dies cresceret. Et quidè in primis, cum Episcopi curam temporalium ipsis demandassent, colligebant quidquid totius Dioecesis Ecclesis decimarum iure, aut aliter à fidelibus offerebatur: nam etiam post erectas Paracias decimae omnes ad Ecclesiam deferrebantur Cathedralè, ut suo loco latius dicemus: Archidiaconis autem curae erat singulis Ministris necessaria ad victum, et vestitum per hebdomadas, aut menses tribuere, iuxta antiquam peculiis ecclesiastici administrandi formam, de quo etiam alibi instituetur sermo: in his autem adiunctis non ita difficile fuit Archidiaconis auctoritatem suam extendere. Deinde instituta vità communi in Clero, consensus Archidiaconi fuit quodammodo necessarius ad eorundem institutionem; namque ipse prius consuli debuit, ne plures ordinari contingeret quam ferre possent redditus Ecclesiae. Denique, cum frequenter ipsi migrarent ad Paracias, quae auctò fidelium numero erectae fuerunt in Villis, et Pagis, sive ut praedia viserent, sive, ut colligerent decimas, et oblationes, committebant ipsis Episcopi Paraciarum ipsarum visitationem. Elati his omnibus, non solum superiores sese dixerunt Archiepiscopis, sed etiam quaedam, quae frequenter sibi ab Episcopis delegabantur, vindicare coeperunt tanquam ordinario iure sibi competentia; hinc autem frequentissimae emanarunt contentiones inter Episcopos, et Archidiaconos, praesertim postquam dissoluta fuit vita communis, et inducta hodierna beneficiorum forma. In plerisque Ecclesiis finis rixis impositus fuit ope transactionum: unde qui iura Archidiaconorum hodie scire velit, consulere debet specialia cuiusque statuta, et consuetudines, *cap. 10. b. tit.*

Ne cui negotium facessant plura monumenta, quae extant in Corpore iuris, animadvertendum est, quod in quibusdam eorum continentur opiniones, quae hinc inde propugnabatur. Quam dubiae fidei

sint monumenta, quae refert Innocentius III. in *cap. 7. Na* videri potest apud Berardum. *Canonem 1. dist. 25.* cautè esse legendum notarunt Correctores Romani. Denique circa visitationem Ecclesiarum, examen ordinandorum, et cognitionem causarum, consulenda apud sunt Decreta Concilii Trid. *sess. 24. cap. 3. de Reform. et 18. sess. 23. cap. 7.* Ad praedictas temporum vicissitudines referenda sunt quae de officio Archidiaconorum traduntur in *lege 4. tit. 6. Part. 1.*

TITULUS XXIV.

De officio Archiepiscopi.

Quemadmodum ad curam temporalium Archidiaconum, ita ad spiritalia adiunxerunt Episcopi Archiepiscopum, qui dicitur primus Presbiterorum: imò quando satis non esse credebatur Civitatis, unum, aut plures constituerunt in Pagis, qui dicuntur Rurales.

Quaenam sit eorum Dignitas, et iura, quae ipsis competunt, discas ex singularibus cuiusque Ecclesiae statutis, et moribus; ad quae revocanda quoque sunt quae continentur in *leg. 8. tit. 6. Part. 1.*

TITULUS XXV.

De officio Primicerii.

Primicerius vulgò ille dicitur, qui in Choro cantui praest, quasi Praeceptor, unde eius denominatio; vel forsàn ex eo quod primus describeretur in Cera, aut Matricula. Sed Berardus censet hoc potius convenire Decano, sicut praesse cantui Cantori, cum quibus minimè confundendum existimat Primicerium; nam arbitrat, huac fuisse praefectum Notariorum, qui iuxta veriore sententiam desumebantur ex Dia-

conis, ut Conciliorum, et Martirum Acta scribe-
rent, et libros ad Divinum Officium pertinentes
curarent, atque transcriberent. Sanè gravissimo huic
muneri præfici aliquis debuit, qui Notariorum in
curiam, forsàn et malitiam coerceret; et Primice-
rio hoc competiisse saltèm innuere videtur *cap. un.
b. tit. Communem opinionem sequuta fuit lex nos-
tra 5. tit. 6. Part. 1.*

TITULUS XXVI.

De officio Sacristae.

Archidiaconi, quibus temporalium curam man-
datam diximus, sumpsisse videntur sibi Coadiutores
Primicerium, Thesaurarium, Sacristam, atque Cus-
todem. De primo sat iam: coeteris curae fuerunt
vasa sacra, ornamenta, atque luminaria.

TITULUS XXVII.

De officio Custodis.

Idem videtur fuisse officium Custodis, atque Sa-
cristae; hoc tantùm discrimine, quod universi the-
sauri ecclesiastici curam haberet Sacrista, qui proinde
multis idem est, ac Thesaurarius, ad Custodem
verò sollicitudo circa res minoris ponderis
spectaret, praesertim verò eas, quae ad usum quo-
tidianum opus erant. Alii è contra censent curam
rerum minorum ad Sacristam, maiorum ad Custodem
pertinuisse: quae omnia faciliè quisque videt quàm
parùm morari nos debeant. Sanè verior videtur pri-
ma sententia in conspectu *cap. 8. b. tit. In Lege Re-
gia 6. tit. 6. Part. 1.* idem est Custos, ac Sacrista.

TITULUS XXVIII.

De officio Vicarii.

Memorata superius Archidiaconorum elatio in cau-
sa fuit, ut Episcopi cogitarent de assumendo sibi
alio genere Vicariorum: cum enim sat fuissent ex-
perti quot incommodis esset obnoxia Vicariatium cer-
tis Dignitatibus annectendi norma, satius duxerunt
certas ad hoc munus personas eligere ad nutum amo-
vibiles, quibus nunc maiorem, nunc maiorem tri-
buerunt potestatem; indeque emanarunt distinctae
species Vicariorum. Alii dicuntur Vicarii tantùm,
quoties solùm ad spiritualia assumuntur; alii Of-
ficiales, dum unicè ad temporalia, vel potius foren-
sia; alii denique Vicarii generales, quibus tam spi-
rituales, quam forenses committuntur res. Sunt prae-
terea foranei, qui extra Urbem constituuntur.

Electio Vicarii generalis, quales sunt, quos ho-
die conspicimus, tota pendet ab arbitrio Episcopi;
nequit tamen quemlibet eligere, sed praeditus sit
oportet qualitatibus in iure expressis, instructus nem-
pe sufficienti scientia, viginti quinque annos natus,
Doctor, aut Licentiatus in Iure, vel aliàs quoad fieri
possit idoneus, denique Clericus saltèm primae
Tonsurae, quanvis Assessoris munus etiam laicus
habere possit.

Nuperrimè Supremus Senatus iustissimis de cau-
sis hanc facultatem coercuit Episcopis, id tantùm in-
dulgens, ut quos ad Vicariatium generalis munus ob-
eundum desiderent, ipsi Senatui proponant.

Quaeri solet utrum ordinaria, an delegata sit iu-
risdictio Vicariorum huiusmodi: quod parùm inter-
esse notat rectè Berardus, dummodo sciamus à sen-
tentia Vicarii non appellari ad Episcopum, cum
idem sit Tribunal utriusque, contra quam accideret
olim

olim in Archidiaconis: deinde mortuo Episcopo fini-
ri iurisdictionem Vicarii, ut contingit omni Delega-
to re integra: denique electionem Vicarii semel ab
Episcopo factam probari à iure.

Ambigitur etiam an cogi possit Episcopus sibi
Vicarium assumere: quod nullatenus concludi posse
ex iure scripto idem existimat, nisi canones, qui
loquuntur de Oeconomo, in quo diversa est ratio,
ad Vicarium torqueantur.

Moveri quoque quaestio solet de iis, quae gere-
re Vicario licet, vel non. Et quidem consulendae in
primis sunt litterae constitutionis, à quibus praeci-
pue eius potestas pendet: si verò generaliter fuerit
constitutus, locus fiet regulae, quae statuitur à Bo-
nifacio VIII. in *cap. 2. et 3. b. tit. in 6.* in conces-
sione nempe generali non venire ea, quae quis veri-
similiter non fuisset concessurus: quoniam autem
haec sint, desumendum erit à communi, atque re-
cepta Interpretum sententia, qui vulgò enumerare
amant sequentia. Primò omnia, quae ad potestatem
Ordinis spectant, de quibus quaestio esse potest, si
Vicarius caractere gaudeat Episcopali: concessionem
litterarum dimissoriarum, nisi Episcopus in remo-
tis degat locis: collationem beneficiorum liberam,
nam aliud censetur de ea, quae fit ad Patroni prae-
sentationem: eorundem suppressionem, unionem,
atque unionum factarum revocationem: denique ad-
missionem resignationum, tam simplicium, quam
causà permutationis. Haec inquam requirere vulgò
censetur mandatum speciale.

Vicarii foranei exequantur extra Urbem Episco-
palem, quae ipsis ab Episcopis demandantur, atque
plerumque nudum exercent ministerium, licet quan-
doque ipsis iurisdicatio ad quaedam levioris ponde-
ris concedatur: quo casu appellabitur ab eorum sen-
tentia ad Episcopum, aut Vicarium generalem, uti
à Delegatis ad Delegantem, cum dici nequeant idem
ha-

habere tribunal cum Episcopo, aut Vicario generā-
li. Eorum origo antiquissima est, utpote repetenda
à Corepiscopis, quorum frequens in vetustis Conci-
liis mentio (1).

Tandem, cum Vicarii appellentur quicumque vi-
ces alterius gerunt, recenseri adhuc plurimi possent:
illorum cognitio praecipuè expedit, quorum opera
utilitur Rom. Pontifex tum Romae, tum extra Urbem:
deinde eorum, qui ab his statuuntur, qui Dignita-
tem obtinent cum iurisdictione: denique iis annect-
endi, qui ob Ecclesiae utilitate Parochis permittun-
tur, si nempe senio, aut infirmitate correpti satis
muneri suo esse nequeunt; si cura Dignitati annea-
ta sit; si ad Capitulum, aut Collegium pertineat;
denique si in una Parochia plures vici sint: aut in
aliis similibus adiunctis, quae prudentiae Episcopi
proprii relinquuntur, ut ipse aestimet an expediat
unum, aut plures assignatà congruà portione cons-
tituere Vicarios iuxta Bullam Pii V. et declarationem
Innocentii XIII. in Bulla *Apostolici Ministerii* pro
Regnis Hispaniarum. Ubi notandum est praedictos
Vicarios aut esse perpetuos, aut temporales: per-
petui eodem iure funguntur ac Parochi; ita ut semel
rectè instituti removeri nequeant, nec portione as-
signata fraudari, *cap. 3. b. tit.* deinde, sicuti nemo
ha-

(1) Disputatur hinc inde an Corepiscopi veri Episcopi fue-
rint: sed magis recepta sententia est eos fuisse tantum Presbiteros
hodiernis Vicariis foraneis non dissimiles: quanvis nonnun-
quam etiam veris Episcopis hoc munus tributum fuerit, illis ni-
mirum, qui à suis Sedibus ejeti fuerant, aut quorum Ecclesiae
fuisset dirutae: imò et his, qui in schismate ordinati, poenitue-
rant. Eorundem institutio, initio quidem sanctissima, abo-
leri deinde debuit ab Ecclesia, praesertim postquam saeculo
nono illud vitium inductum est, ut ignavi quiddam Episcopi
Vicarium Episcopum ordinarent, tributo illi Corepiscopi nomi-
ne, qui Pastoralis curae incumberet dum ipsi voluptatibus
vacabant.

habere potest plura beneficia, ita nec plures Vicariatus, aut unum cum beneficio, *cap. 2.* Tandem in *cap. 4.* prohibentur Vicarii alios sibi substituere. Vicariis proximi sunt Coadiutores, quos cum futura successione dari prohibuit Concilium Trident. *sess. 25. de Reform. cap. 7.* nisi necessitas, aut evidens Ecclesiae utilitas exigat, et insuper accedat S. Pontificis auctoritas.

TITULUS XXIX.

De officio, et potestate Iudicis Delegati.

Quod superiori tit. obiter tetigi de Vicariis Summi Pontificis, latè hic venit explanandum. Et sanè assignari possent plures Vicarii Pontificii, si de singulis agere liceret: cum verò id minimè patiatur nostrum institutum, de his tantum sermo erit, qui ad hunc, et sequent. tit. pertinent. In praesenti de illis agitur, quibus certum aliquod negotium committitur à S. Pontifice, et dicuntur Delegati; in sequenti de illis, qui in Regnum, aut Provinciam quandam mittuntur certis facultatibus instructi, aut quibus inibi degentibus eadem tribuuntur: hi appellantur Legati.

Et quidem Delegatus generaliter ille dicitur, qui alterius vices in negotio gerit, cum delegare nihil aliud sit, quam vices suas alii committere: quod pluries efficere S. Pontifex cogitur, tum ob multitudinem negotiorum, tum etiam vitandis sumptibus, quibus alioqui obnoxii redderentur fideles. Ut autem aliqua claritate in hac obscura nimis materia me expediam, primò subiciam qui delegari possint; deinde quaenam servare debeant Delegati in expeditione negotii sibi commissi: postremò agetur de Subdelegatis.

Delegari causae his tantum personis possunt, quae or-

ornatae sint qualitatibus in iure expressis; quarum prima pertinet ad aetatem. De ea nihil apparet statutum in iure canonico ante tempora Gregorii IX. qui in *cap. 41. b. tit.* definit maiorem viginti annis delegari à quocumque posse, minorem non nisi ab eo, qui supremam exercet potestatem; coeterum Partes consentire posse in eum, qui maior sit decem, et octo annis. Utrum haec decisio orta sit ex pravo Interpretum intellectu ad leges Romanas, ut plerique contendunt, meum non est discutere: sanè animadvertere non desinam plures iuris canonici decisiones in hac materia reperiri, quae conveniunt opinionibus, quae invaluerant apud Interpretes civiles medii temporis, hoc est, non ita peritos; verum non eo minus subsistent, cum, ut observat Berardus, potuerint Sum. Pontifices stabilire contraria germano, veroque legum Romanarum sensui, utpote eis minimè obstricti.

Praeter aetatem requiritur in Delegatis prudentia, congruaeque scientia iuris: in quo, cum ob locorum distantiam, et petentium suggestionem facile esset S. Pontifices decipi, et personis non undequaque idoneis causas delegare, statuit Bonifacius VIII. in *cap. 11. de Rescript. in 6.* ut à Sede Apost. et eius Legatis, tantum delegarentur causae personis Dignitatem, aut Personatum obtinentibus, seu Canonice Cathedralium Ecclesiarum; in his enim, velut Episcopi Consiliariis, repertum iri existimavit conspicuas virtutis, et scientiae dotes, Clemens V. in *Clement. 2. de Rescript.* decrevit Officiale principale Episcopi, seu Vicarium in forensibus, et Priorem Conventualem delegari posse, sed minimè Vicarium foraneum, et Priorem Claustralem, qui vulgò Sub-Prior dicitur. Tandem Sinodus Trident. in *sess. 25. de Reform. cap. 10.* statuit, ut in singulis Dioecesanis, aut Provincialibus saltè quatuor personae eligantur, quae qualitates habeant

iuxta praedictam Bonifacii VIII. Constitutionem, et aliis ad id sint aptae, quibus causae delegandae committantur à Sede Apostolica, quolibet Legato, aut Nuntio; ita ut delegationes quaecumque aliis, quam his factae, subreptitiae censeantur. Statuit insuper, ut, si aliquem ex designatis interim mori contingerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium usque ad futuram Provinciale, aut Dioecesanam Sinodum, ita ut habeat quaeque Dioecesis quatuor saltè, aut etiam plures probatas personas, et qualificatas, quibus causae delegari valeant. Denique praecipit, ut designationem factam statim Episcopi ad Sedem Apost. transmittant. Hoc Trid. Decretum saluberrimum esse, et plurimum conferens ad rectam iustitiae administrationem, omnes equidem agnoscunt, quapropter haud facile quis crederet Episcoporum incuriam in transmittendo ad Sedem Apostol. personarum designatarum catalogo, nisi Benedictus XIV. de *Sinod. Dioeces. lib. 4. cap. 5. n. 6.* expressè assereret unicum tantum exemplum inveniri huiusmodi transmissionis factae: unde non mirum si plures personis non omnino idoneis causae fuerint delegatae: cum enim, ut ipse S. Pontifex ait, Officiales Sanctae Sedis divinare non possint quinnam in hac, aut illa Dioecesi idonei sint ad Apostolicas commissiones ritè subeundas, ad eos dirigit Apostolicas litteras, quos audiunt specioso aliquo titulo condecoratos, quanvis non ignorent sub speciosi tituli cortice homines aliquando latere satis rudes, et crasos.

Praedicti Trident. Decreti observantiam iussit districtè idem S. Pontifex in *Epist. ad locorum Antistites*, quae incipit: *Quantis*, insuper praecipiens, ut, si Dioecesis amplitudo, et aliae circumstantiae probè id exposcere viderentur, plures quatuor eligerentur personae. Deinde monet Ordinarios, quod, licet ad tramites Decretalis Bonifacii VIII. cui conso-

na sunt disposita à Concilio Trident. facultas haec iudicandi tribuenda sit personis dignitate aliqua ecclesiastica, personatu, aut canonicatu Cathedralis Ecclesiae insignitis, huiusmodi qualitates ita sint accipiendae, ut non desit altera, potissimum requisita, qualitas nempe doctrinae, et idoneitatis, in qua summa negotii esse constituta.

Causas quoque matrimoniales iisdem Iudicibus Sinodalibus committi iussit in defectum Episcoporum in Constitutione, quae incipit *Dei miseratione*. Consulendae circa idem sunt litterae encyclicae incipient. *Quantis paternae vigilantiae*, anni 1741. Quenam sit causarum dirimendarum ratio in his Regnis reperies *lib. 2. tit. de Appellat.* Et quidem patet ex his quibusnam delegari debeant causae.

Quoad formam à Delegato servandam sciendum in primis est, eum neutquam excedere eam posse, quae in delegatione expressa est, iuxta regulam mandatorum, quae dicitur mandatarios transgredi non debere mandati terminos: sed gerere aequè poterit omnia, sine quibus exequi mandatum nequit, quanvis non sint expressa: veluti Partes citare exhibitis consueta formà litteris delegationis, ut de ea dubitari nequeat: inobedientes, aut impeditentes, punire: sententiam à se prolatam exequi, aut executionem demandare: illusoria enim alioqui redderetur iurisdictio Delegati; receptumque generaliter apud omnes est, ei, cui iurisdictio committitur, commissae aequè censerì ea omnia, sine quibus iurisdictio nequit exerceri. In tantum haec licent Delegato, ut, quanvis ipso maior sit is, cui sententiae executionem committit, parere teneatur Delegato, à quo alioqui poterit coerceri; ex eo nempe quod Delegatus in negotio sibi commissio Sum. Pontificis vices gerat, et proinde in hoc maior sit Subdelegato: coeterum servare debet in coercitione modum, qui praescribitur in *cap. 2. h. tit. in 6.* ut nimirum pri-

mò ingressum ei Ecclesiae, vel Sacerdotale ministerium interdicat; deinde ab officio suspendat, et subsequenter aggravet censuram ecclesiasticam, nisi fortè aliter fieri suaserit nimia contumaciae protervitas, sive culpa. Si Delegati sententiam iniustam esse censeat Subdelegatus, aut nimis duram, precibus apud ipsum instare poterit, ut executionem suspendi patiatur donec ad Sum. Pontificis notitiam res deferatur, *cap. 8. b. tit.*

Concilium Lateran. statuit in favorem litigantium, ut extra suam Dioecesim trahi à Delegato nequeant ultra duas dietas; nisi ipsi consenserint: nomine autem dietae in *leg. 3. ff. de verb. significat.* intelligitur spatium viginti milliariorum: verùm immutata fuit haec Constitutio à Bonifacio VIII. in *cap. 11. de Rescriptis in 6. vers. Cum verò, et vers. Cum autem*, ubi statuit primò, quod, cum eiusdem Civitatis, seu Dioecesis fuerint actor, et reus, extra ipsas causa non committatur, exceptis casibus, qui ibidem exprimuntur: cum verò actor, et reus Civitatum, et Dioecèsim fuerint diversarum, si actor in Civitate, vel Dioecesi rei Iudicem habere recuset, ipsum in alia, non in sua, liberè impetrare posse ait, et reum ad eandem trahere, dummodò ille locus ultra unam dietam non sit remotus. Praecipit insuper Delegatis, ut gratuitum praestent officium, nec quidquam accipiant à Partibus praeter esculentum quid, aut poculentum. Denique strictè eis inhibet plures testes admittere, quàm necessarios.

Ultra praedicta scire oportet delegatos, si minus suum obire rectè cupient, vim clausularum, quae adjici consueverunt rescriptis delegationem factam continentibus: ex his autem praecipua ea est, per quam causa committitur *appellatione remotà*. Acriter disputarunt Interpretes de eiusdem effectu, aliis tantum frivolas, et frustratorias, aliis etiam

legitimam; et iustam appellationem per eam excludi contententibus. Quamcumque quis amplecteretur sententiam, statim aderant difficultates; si enim diceres iustam appellationem per hanc clausulam removeri, occurrebat id contrarium esse iuri naturali, quod suadet appellationis iustae admissionem, quatenus defensionem includit: sin autem oppositam sententiam sequeris, objiciebatur appellationes frivolas, et frustratorias semper à Iudice esse spernendas, atque proinde superfluum esse praedictam clausulam. Berardus, attentè scrutatus disciplinam temporis, in quo haec clausula adjici rescriptis coepit, veram invenisse videtur rationem, ob quam dici debeat frivolas tantum appellationem per eam excludi, quin tamen exinde sequatur inutilem esse eiusdem adjunctionem. En eius sententiam. Nono saeculo gravis emerit controversia inter Pontifices Romanos, et Gallicanos Episcopos, ex eo, quod hi rejicerent appellationem, quam ad Sedem Apost. interposuerat Rothadus Suessionensis Episcopus, damnatus in Sinodo Provinciali Silvanectensi (1): quod aequè accidit Hicmaro Episcopo Laudunensi, Patruo suo Hicmaro Rhemensis in utrumque saeviente (2). Pontifices ergò decimi, et undeci-

(1) Hicmarus Archiepiscopus Rhemensis, ob praestantem eruditionem perquam notus, sed crudeli, et infensissimo animo in quoscumque superbiae suae obstantes, Rothadam Suessionensem Episcopum, Suffraganeum suum, optimum Senem, ut eum appellat Cabassutius, deponi iniustissimè fecit in Sinodo Silvanectensi anni 862. cui ipse praesidebat, degradatumque in Monasterio reclusit, quantumvis ad Rom. Sedem appellaverat. Hicmarum ex eo solum invecum in Rothadam affirmat Cabassutius, quod Sacerdotem suae Ecclesiae, moribus dissolutum, et in stupro deprehensum Sacerdotio abdicasset. Nicolao Papae obtemperare renuit Hicmarus, sed tandem acquievit eius iudicio, et apologetica Epistola se excusavit.

(2) Incredibili tyrannide usus fuit Hicmarus Rhemensis in nepotem suum Hicmarum Episcopum Laudunensem, quem

mi saeculi quaslibet appellationes, etiam frivolas, admitterebant, ad asserendum sibi appellationum ius, quod negabant Galli: finito verò hoc dissidio, solliciti de recto iudiciorum ordine, adjicere coeperunt rescriptis delegatoris clausulam *appellatione remota*, per quam excludi volebant appellationes, non quidem iustas; sed frustratorias, quae ob praedicta adiuncta admissae aliquatenus fuerant.

Frequentissima est etiam clausula, *ut si omnes interesse non possint, unus, aut duo intersint*: cum enim Sedes Apost. libentius pluribus, quam uni, causas committere soleat, quia, ut dicitur in *cap. 21. b. tit.* integrum est iudicium, quod plurimorum sententia confirmatur; ne inde dilationes orientur, adjicere consuevit praedictam clausulam, quae ita venit intelligenda, ut primò cognoscere uni, aut duobus non liceat, si *v. c.* tribus commissa causa fuerit, antequam per nuntium, litteras, aut alias canonicè constiterit tertium interesse non posse: deinde sub impotentia etiam voluntas comprehenditur; itaque si unus interesse nolit, cum possit, gravissimè quidem est arguendus, sed minimè impedit reliquis causae cognitionem *cap. 21. b. tit.*

Sed et scire oportet quibus modis officium Delegati ab Episcopatu dejectum in carcerem detrudi facit, onustum catenis ferreis, imò et oculis orbari, Sum. Pontificum, ad quos Laudanensis appellaverat, inssa sperens. Ea occasio habitae sunt in Gallis nonnullae Synodi apud Vermeriam, Attinicum, et apud Duziacum, in quibus nullus audebat displicere infensissimo Hieronimo Rhemensi, quem magno aestu sustinebat Rex Carolus. Sed tandem sub Ludovico Balbo agnoverunt omnes infelicis Rei innocentiam, atque iniustam Patris sui vindictam: restitutus ergò fuit in Synodo Tricassina pristinae dignitati, praesidente ipso Ioanne VIII. Sum. Pontifice, qui prius absque iudicii forma probraverat eius damnationem, ductus nimia illa formidine, et facilitate, quae occasionem praebuit confingendae fabellae de Ioanna Papissa.

gati finiatur, ne forsàn in causa procedens excedat. Et quidem id primò accidit morte delegantis re integra: si autem quaeratur quando desinat res esse integra, id non satis constare dixi in tit. *de Rescriptis*: sanè ego malim asserere Urbanum III. dissensisse à Lucio III. et *capitis 19. b. tit.* sententiam correctam fuisse in 20. quam admittere varias illas, sed parùm consonas conciliationes, quae apud Interpretes hac in re inveniuntur: itaque concluditur rem integram esse desinere, quoties citatio facta fuerit, quin necessaria sit litis contestatio. Exceptio est in *cap. 9. b. tit. in 6. et 10. de Haeretic. in 6.* in quorum primo agitur de Delegato ad executionem gratiae ab Apostolica Sede factae, cuius officium morte concedentis contingente re integra non perimitur, sicuti non perimitur ipsa gratia, licet nondum sit in executione eius processum; ne gratiam eandem vel reddi omninò inutilem, vel ipsius effectum in tempus longius differri contingat cum illius dispendio, cui facta fuit: in secundo verò asseritur in favorem fidei officium Inquisitoris alicui à Sede Apost. commissum morte committentis non finire, nec quoad negotia, quae in eius vita nondum emergerant. Secundo finitur delegatio morte ipsius Delegati, si personae, non dignitati facta fuerit. Tandem revocato mandato. Et haec quidem de Delegatis.

Delegati non semper adimplent per se mandatum, neque enim multoties id expediret; sed mandare solent totum, aut eius partem aliis, qui vocantur Subdelegati.

Asseritur vulgò disciplinam subdelegationum transmissam fuisse ad ius canonicum à civili, emanasseque ex pravo intellectu legum Romanarum, quae agunt de Iudicibus datis, iisque, quibus non nuda notio, sed iurisdictio mandabatur: quidquid de hoc sit, certum est receptum esse, quod subdelegari possit [principium, medium, aut finis causae,

cap. 18. et 27. b. tit. quin contrarium deducatur ex cap. 34. ubi Delegato minimè negabatur facultas subdelegandi, sed obijciebatur subreptio. Excipiuntur verò ab hac regula nonnulli casus, veluti
 1) si causa maximè gravis sit, cap. 3. si electa fuerit
 1) personae industria, cap. ult. b. tit. et 12. in 6. si Delegatus sit merus executor, aut solum datus ad testium receptionem, d. cap. ult. §. ult. in quo aliud placuisse videtur Concilio Vienn. Clement. un. b. tit.
 1) denique, si Delegatus malitiosè exonerare se intendat, cap. 28. b. tit.

De Appellationum à Delegato, aut Subdelegato interponendarum ratione dicitur lib. 2.

TITULUS XXX.

De officio Legati.

Quantis olim plures fuerint Legatorum Pontificiorum species, hodiè tres agnoscimus, *Natos* nempe, *Missos*, et à *Latere*. *Nati* dicuntur, qui ratione dignitatis, non personae, legatione funguntur; quorum origo antiquissima est, cum semper ferè consueverint S. Pontifices certas spectabiliores Sedes in quolibet Regno designare, earumque Praelatis Legationis, seu Vicariatus munus conferre: sic in Gallia Arelatensis, in Anglia Cantuariensis, et in Hispania Zeno Hispalensis constituti leguntur à Simplicio, Ioannes Tarraconensis, et Salustius item Hispalensis ab Hormisda; denique S. Leander à Pelagio II. quavis certum sit horum quosdam ratione personae potius legatione functos videri.

Missi appellantur qui ad certum Regnum, aut Provinciam à Pontifice mittuntur: ipsique, si *Cardinales sunt*, vocantur *Legati à Latere*.

Non solum nomine, sed potestate etiam, et iurisdictione, invicem inter se distinguuntur. Et quidem

dem *Missi* olim nullam habebant iurisdictionem; tantum in id mittebantur, ut apud Imperatores, et Reges manendo, ipsos in devotione Rom. Sedis conservarent, simulque denunciarent Sum. Pontifici, si quid in eo Regno accideret, quod spectaret Romanam Ecclesiam, aut Universalem: unde etiam dicti sunt *Apoeryarii*, et *Responsales*: verum omnia, quibus necessaria esset iurisdictione, pertinebant ad *Legatos Natos*.

Saeculo undecimo concedi coepit Legatis, qui mittebantur, iurisdictione: unde imminui debuit ex tunc potestas Natorum: deinde, cum eodem tempore invalisset consuetudo mittendi ad Legationes Cardinales Rom. Ecclesiae, quoties hoc contingebat, maior, ampliorque eis potestas tribuebatur: imò amplissima processu temporis evasit eorum auctoritas. Hinc iure Decretalium habent iurisdictionem in Suffraganeos, Metropolitanos, Primates, et Patriarchas: dum ipsi in Provinciam ingrediuntur, cessat potestas coeterorum Legatorum: concurrunt cum Ordinariis, et eorum iurisdictione dicitur ordinaria post Constitutionem Clementis IV. in cap. 2. b. tit. in 6. in quo exequantur Proconsulibus, coeterisque Praesidibus, quibus certae Provinciae moderandae decernebantur. Deinde reservant beneficia ad Clerici praesentationem pertinentia cum moderamine, quod legitur in cap. 1. b. tit. in 6. ut nimirum Legati Cardinales id possint, non reliqui quantuncumque amplam legationem habeant, nisi ex speciali indulgentia: absolvent à censuris, quavis certò non constet de iis, quae Papae reservatae sunt, saltè post Tridentinum. Notat etiam Giraldi ad hunc tit. Sacram Congregat. declarasse Legatum, et Nuntium Apostolicum absolvere non posse absque speciali facultate ab excommunicatione ob violationem immunitatis ecclesasticae. Nunquam invenitur concessa illis facultas transferendi Episcopos, uniendo, aut dividendi Episcopatus.

tus, aut unam Ecclesiam alii subjiciendi, nisi ex singulari Pontificis affectione. Denique, sive de Legatis à Latere, aut Nuntiis sermo sit, nihil certi statui potest, cum nunc maiores, nunc minores facultates ipsis tribuantur.

Concilium Trident. optimè agnoscens nuper relata potestate Legatorum iurisdictionem Ordinariorum turbari, restrinxit eorundem iura in *sess. 24. de Reform. cap. 20.* statuitque, ut causae omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet spectantes, etiam si beneficiales sint, in prima instantia coram locorum Ordinariis cognoscantur; prohibens Legatis, etiam à Latere, Nuntiis, Gubernatoribus, et aliis quavis potestate pollutibus, Ordinarios turbare, aut impedire, vel contra Clericos procedere, non requisito prius Ordinario, eoque negligente. Quae utilissima sanctio ut custodiat, neve quidquam molliantur Legati Ordinariorum iuribus, aut Subditorum quieti adversum, vel Concordatis, ac Regaliis contrarium, prudentissima cautio est in his Regnis, ut non ante permittatur Legatis Pontificiis, quocumque nomine vocentur, iurisdictionis exercitium, quam litterae Legationis in Supremo Consilio revisae, et annotatae fuerint: quod et in Gallia servari tradit Annibal Fabrotus.

TITULUS XXXI.

De officio Iudicis Ordinarii.

A Delegatis, et Vicariis in eo Ordinarii differunt, quod hi proprio iure iurisdictionem exercent, ratione nimirum dignitatum, quas obtinent, illi verò alterius concessionem. Hinc facillè invenire est plures Iudices ordinarios in Ecclesia; verùm hic de Episcopis tantum agemus, cum omnia capita Tituli ad eorundem officium pertineant.

Episcopatum non in honore, sed in labore potius con-

consistere, Episcoposque, quorum opera perpetuatur in Ecclesia Apostolicum ministerium, assiduum, nunquamque intermittendam curam impendere teneri, ut fideles ad aeternam beatitudinem perducantur, nullus sanè eorum aut ignorat, aut diffidit: eò ergò tendere debent ipsorum vota, laboresque omnes, ut commissio sibi gregi assiduè invigilantes, fideles in mandatis Domini instruant, vitia eliminant, virtutes plantent; quae cum praestare nequeant nisi verbi Dei praedicatione, frequentibusque ad populum suasionibus utantur, merito à sacris canonibus iniungitur, ut hoc munus per se obire incunctanter pergant: sin autem propter multiplices occupationes, invaletudines corporis, aut incursus hostiles per se id exequi nequeant, iubentur in *cap. 15. b. tit.* viros idoneos in id assumere, eisque, si indigeant, necessaria ministrare, ne pro horum defectu ab incepto desistere compellantur. Haec saluberrima constitutio innovata conspicitur in Trident. *sess. 5. de Ref. cap. 2. sess. 24. de Ref. cap. 4.* De obligatione praedicandi, quae Parochiis incumbit, satis infra.

Ad vitia eliminanda coercitione opus esse nemo dubitat, cum suassiones parùm movere delinquentium animos comperiat: licet ergò Episcopis, imò tenentur, vitia inquirere, reosque, ubi opus fuerit, ecclesiasticis poenis punire: quae si satis efficaces non sint, patet ipsis recursus ad potestatem saecularem, quae praesto erit quoties finis, ad quem à Deo instituta est, exigat, *cap. 1.*

Si potestas saecularis ecclesiasticam adiuvare tenetur, minimèque eam impedire, patet sanè quàm potiori ratione praestare id ipsum debeant invicem Iudices Ecclesiastici inter se; unde in *cap. 3.* rescribitur, ut quoties inferior subditum suum censura coercet, eam minimè relaxet superior sine conscientia, et satisfactione inferioris: alicui enim facillè eluderetur potestas Praelatorum. Hic obiter notandum

dum est in *dict. cap. 3.* item et in 2. tribus Parochio potestatem ferendi censuras; verum de illis intelligendum est, quibus iure speciali competeret. Quam cautè se gerere debeant Episcopi in censuris infligendis dicemus alibi; hic illud tantum est animadvertendum, quod statuitur in *cap. 2. propter delicta* nempe occulta, et quae ordinario modo non apparent, nemini infligendam censuram, aut aliam poenam.

Ad officium Episcopale spectat etiam in Parochos, aliosque Ecclesiarum suae Dioecesis Ministros inquirere: dum Ecclesiam aliquam vacare contigerit, Oeconomum constituere, *cap. 4. b. tit.* et Trident. *sess. 24. de Reform. cap. 17.* denique per se, aut idoneas personas, Dioecesim visitare. Et quidem olim singulis annis visitabant, dum Sinodi Dioecesanæ per eadem tempora habebantur: immutatà autem circa Sinodos disciplinà, et visitationes minus frequentes fuerunt: verum Concilium Trid. innovare studuit antiquam disciplinam *sess. 7. cap. 8. sess. 24. cap. 2.* Ut visitatio et facilius, et maiori cum fructu expediat, singularia plura concessa sunt Episcopo per se, vel per alium visitanti: et quidem in primis interdicitur appellatio præterquam ab excessu *cap. 13.* deinde cum Capitula exempta, quorum plurima in Hispania praesertim sunt (1), eo etiam post Concilium Trident. privilegio gaudeant, ut Episcopus procedere nequeat in aliquem à Capitulo, nisi duobus Canonice sibi adiunctis iuxta formam praescriptam in *sess. 25. de Reform. cap. 6.* hoc tamen locum non habet quoties Episcopus per se solum, quibus sibi

(1) Benedictus XIV. id tribuit continuis ferè Hispaniae bellis: ad quae cum Episcopi proficiscerentur Reges committatur, facile erat Capitulis tueri exemptiones: non diffiteretur tamen concessa non semel fuisse à Sede Apost. huiusmodi privilegia.

videbitur adiunctis, Capitulum visitat, *sess. 6. de Reform. cap. 4.* Praecipitur autem simul Episcopis, ne tributis sibi facultatibus abutantur; ut consuetis iuribus contenti, nihil amplius exigant; *cap. 16. b. tit.* tandem, ut, dum Monasteria visitant (de quo latè in *lib. 3. tit. 36.*) ministerio utantur Religiosorum: adhibere autem possunt duos, aut tres Ecclesiae suae Canonicos, et Notarium Clericum, *cap. 17. eod. Extravag. 1. inter communes.*

Denique universalis curae, quae ipsis competit, vi supplere Episcopi debent negligentiam Abbatum exemptorum, *cap. 7.* de quo etiam alibi. Et quod magis est, quanvis Delegatus Papae in causa delegata maior sit Episcopo, potest hic nihilominus illius negligentiae, aut malitiae occurrere, quoties scandalum, aut periculi animae vitandi ratio exigat, *cap. 6.*

Haec sunt, quae circa officium Episcoporum in tituli capitibus innuuntur: plura alia dabimus in processu: omnia exhaurire velle, et longum foret, et ab instituto nostro alienum.

TITULUS XXXII.

De officio Iudicis.

Iudex neutri Parti favere potest, sed aequè lance disposita ius unicuique suum tribuere tenetur secundum allegata, et probata: hoc autem non impedit, quominus ea peragat, quae ad boni Iudicis officium pertinent: tale est Advocatum praebere Parti, quae ob paupertatem, aut aliam causam, eo caret, ut praescribitur in *cap. 1. b. tit.* quo casu exercere dicitur officium nobile, uti etiam quotiescumque nulla praecedente disceptatione iuridica quidquam agit tanquam publicus aequitatis, et iustitiae vindex, veluti si in integrum restituat, tutores pupillis, aut curatores minoribus designet. Officium mercenarium

102 EXPLANATIO IUR. DECRETAL.
exercere dicitur, quando Partibus inter se litigantibus iuxta leges procedit.

TITULUS XXXIII.

De Maioritate, et Obedientia.

Utilissimum iudicatum fuit in omni Societate diversos statuere hinc imperantium, illinc subditorum gradus, ut debitis cuique servatis iuribus, et honoribus, recta evadat gubernatio. Ecclesia aequè adlaboravit, ut distinctio inter dignitates, et cuique suos honores tribueretur: huc pertinet sententià Concilii Nicaeni in *can. 14. dist. 93.* huc frequentes aliorum Conciliorum decisiones, et denique hic titulus, in quo quaeritur de unius dignitatis prae alia excellentia.

Et quidem occurrere contentio de praecedentia potest aut inter Dignitatem Ecclesiasticam ex una parte, et Saecularem ex alia, vel inter Ecclesiasticas utrinque: primo casu suos honores cuique servabitur iuxta diversa cuiusque officia: in Conventibus autem publicis iam diù receptum est, quod facto contententes protestentur ne cui ex facto ius oriatur; quod etiam in Concilio Tridentino statutum fuit, ne controversiarum huiusmodi occasione impeditur. Si autem contentio inter Dignitates Ecclesiasticas oriatur, servandae erunt receptae consuetudines, et statuta singularia; his verò deficientibus admissae communiter sunt regulae sequentes. Inter pares iurisdictione praefertur maior ordine, ut accidit in Episcopis, inter quos praevaleret senior, id est, antea ordinatus: si concurrat utrinque ordo absque iurisdictione, minor ordine subjacet maiori; sic Subdiaconus Diacono, hic autem Presbitero: maior iurisdictione semper coeteris praefertur, quanvis ordine minor sit. Inter ipsas quoque iurisdictiones quaedam praestantiores censentur; sic excellentior dicitur ci-

viliis criminali, potior ordinaria, quam delegata. *N^o*
Quod in praecedentiis iurisdictioni ordini praevaleat ex eo est, quod praerogativae huiusmodi ad externam politiam expectent.

Concilium Trident. statuit *sess. 25. de Regular. cap. 13.* ut Episcopi appellazione remota component contentiones, quae oriri solent circa praecedentiam in processibus, et pompis funerum. Accesserunt deinde sequentes Constitutiones. Pius V. in Constit. *Divina* ann. 1568. declaravit Fratribus Praedicatoribus competere ubique etiam in privatis actibus praecedentiam ante quoscunque Ordines Mendicantes. Clemens VIII. in Constit. *Inter coetera* ann. 1592 concessit eis praecedentiam ante alios omnes Ordines Regulares, exceptis antiquis Ordinibus Monachalibus. Ex Constit. Benedicti XIII. *Pastoralis officii* ann. 1726. Fratres Minores de Observantia praefertur omnibus Reformatis. Denique tam ex Constit. *Militantis Ecclesiae* eiusdem Pontificis, quam ex Constit. Benedicti XIV. *Apostolici praeepti* ann. 1557. Canonici Regulares Congregationis Lateranensis Ordinis S. Augustini, statim ante omnes alios Clerum saecularem sequuntur.

Capita huius tit. intelligenda sunt iuxta principia alibi jacta; praesertim verò *cap. 1. inter Extravag. comm.* cui accessit declaratio Clementis V. in *cap. 2. de Privilegiis inter Extravag. comm.* Monere autem speciatim expedit cautè legenda argumenta Innocentii III. in *cap. 6. b. tit.* ne quis ex eis deducat Reges potestatem à Summis Pontificibus accipere, sicuti à Luminari maiore lux communicatur minori, quod foret absurdum.